

О. В. ПОСИЛКІНА, Ю. С. БРАТІШКО

Національний фармацевтичний університет

АНАЛІЗ РЕГУЛЯТОРНОЇ БАЗИ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Метою наукових пошуків є дослідження вимог міжнародних стандартів якості стосовно управління соціально відповідальною діяльністю фармацевтичних підприємств.

Матеріали та методи: аналіз, синтез, емпіричні методи, метод контрольного опитування.

Результати. Визначено, що соціальна відповідальність фармацевтичного бізнесу – це здатність суб'єктів фармацевтичної галузі брати на себе зобов'язання фінансового, економічного, соціального і екологічного характеру за наслідки їхньої діяльності перед всіма зацікавленими сторонами, яка реалізується через етичну поведінку з урахуванням інтересів і очікувань всіх стейкхолдерів при дотриманні чинного законодавства і міжнародних стандартів на принципах добровільності і взаємної вигоди. Доведено, що соціально відповідальна діяльність вітчизняних фармацевтичних компаній потребує належного забезпечення та має значну регуляторну базу. Авторами проведений аналіз міжнародних стандартів якості стосовно регулювання напрямків соціально відповідальної діяльності фармацевтичних підприємств. Здійснення групування міжнародних стандартів за складовими соціальної відповідальності фармацевтичного бізнесу. Надано ранговий аналіз частоти впровадження міжнародних стандартів українськими фармацевтичними компаніями.

Висновки. Сьогодні питання побудови системи соціальної відповідальності фармацевтичного бізнесу згідно з вимогами міжнародних стандартів якості залишається актуальним для суб'єктів фармацевтичної галузі України. В умовах жорсткої конкурентної боротьби за лояльність споживачів, а також намагання виходу вітчизняних фармацевтичних компаній на зовнішній ринок робить дуже актуальним впровадження на вітчизняних фармацевтичних підприємствах міжнародних стандартів якості, які стосуються соціальної відповідальності бізнесу. Впровадження зазначених стандартів підвищує імідж вітчизняних фармацевтичних компаній, сприяє укріпленню позитивної ділової репутації, приводить до зміцнення конкурентних позицій українських фармацевтичних підприємств як на вітчизняному, так і на міжнародному фармацевтичних ринках.

Ключові слова: соціальна відповідальність; міжнародні стандарти якості; фармацевтичне підприємство

O. V. POSYLKINA, YU. S. BRATISHKO

REGULATORY BASE ANALYSIS OF MANAGING THE PHARMACEUTICAL COMPANIES SOCIAL RESPONSIBILITY

Every year, the problem of implementing a socially responsible business model is becoming increasingly important both abroad and in Ukraine. It is actual to develop scientific and methodological approaches to regulate these issues.

Aim. To research requirements of the international quality standards for management of socially responsible activity of the pharmaceutical enterprises.

Materials and methods. Methods of analysis, synthesis, empirical methods, method of control poll.

Results. In article it is defined that social responsibility of pharmaceutical business is an ability of subjects of pharmaceutical branch to undertake obligations of financial, economic, social and ecological character for consequences of their activity before all interested parties which is implemented through ethical behavior taking into account interests and expectations of all stakeholders at observance of the current legislation and the international standards on the principles of voluntariness and mutual benefit. It is proved that socially responsible activity of the domestic pharmaceutical companies demands appropriate providing and has considerable regulatory base. Authors carried out the analysis of the international quality standards concerning regulation of the directions of socially responsible activity of the pharmaceutical enterprises. The group of the international standards on components of social responsibility of pharmaceutical business is carried out. The rank analysis of frequency of introduction of the international standards by the Ukrainian pharmaceutical companies is carried out.

Conclusions. Today the creation of social responsibility system of pharmaceutical business according to requirements of the international quality standards remains relevant for subjects of Ukrainian pharmaceutical branch. In the conditions of tough competition for loyalty of consumers and also intention of an entry of the domestic pharmaceutical companies into foreign market, introduction of the domestic pharmaceutical enterprises of the international quality standards which concern social responsibility of business does very relevant. Introduction of the specified standards strengthens image of the domestic pharmaceutical companies, promotes strengthening of positive business reputation, leads to strengthening of competitive positions of the Ukrainian pharmaceutical enterprises both on domestic, and on international the pharmaceutical markets.

Key words: social responsibility; international quality standards; pharmaceutical enterprise

О. В. Посылкина, Ю. С. Братишко

АНАЛИЗ РЕГУЛЯТОРНОЙ БАЗЫ УПРАВЛЕНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТЬЮ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Целью научных поисков является изучение требований международных стандартов качества по управлению социально ответственной деятельностью фармацевтических предприятий.

Материалы и методы: анализ, синтез, эмпирические методы, метод контрольного опроса.

Результаты. Определено, что социальная ответственность фармацевтического бизнеса – это способность субъектов фармацевтической отрасли брать на себя обязательства финансового, экономического, социального и экологического характера за последствия своей деятельности перед всеми заинтересованными сторонами, которая реализуется через этическое поведение с учетом интересов и ожиданий всех стейкхолдеров при соблюдении действующего законодательства и международных стандартов на принципах добровольности и взаимной выгоды. Доказано, что социально ответственная деятельность отечественных фармацевтических компаний требует надлежащего обеспечения и имеет значительную регуляторную базу. Авторами проведен анализ международных стандартов качества относительно регулирования направлений социально ответственной деятельности фармацевтических предприятий. Осуществлена группировка международных стандартов по составляющим социальной ответственности фармацевтического бизнеса. Проведен ранговый анализ частоты внедрения международных стандартов украинскими фармацевтическими компаниями.

Выводы. Сегодня вопрос построения системы социальной ответственности фармацевтического бизнеса согласно требованиям международных стандартов качества остается актуальным для субъектов фармацевтической отрасли Украины. В условиях жесткой конкурентной борьбы за лояльность потребителей, а также намерения выхода отечественных фармацевтических компаний на внешний рынок делает очень актуальным внедрение на отечественных фармацевтических предприятиях международных стандартов качества, которые касаются социальной ответственности бизнеса. Внедрение указанных стандартов повышает имидж отечественных фармацевтических компаний, способствует укреплению положительной деловой репутации, приводит к укреплению конкурентных позиций украинских фармацевтических предприятий как на отечественном, так и на международном фармацевтических рынках.

Ключевые слова: социальная ответственность; международные стандарты качества; фармацевтическое предприятие

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

З кожним роком проблема впровадження соціально відповідальної моделі ведення бізнесу набуває все більшої актуальності як за кордоном, так і в Україні. У наукових колах все частіше обговорюються питання соціальної відповідальності людини та суспільства, соціальної відповідальності держави, соціальної відповідальності підприємств. У сфері теорії та практики соціальної відповідальності працюють вчені, функціонують спеціалізовані дослідні організації, готуються фахівці відповідної кваліфікації, на підприємствах впроваджуються посади та відділи з управління соціально відповідальною діяльністю. Але через існування різних точок зору та розмаїття підходів до забезпечення

процесу управління соціально відповідальною діяльністю фармацевтичних підприємств (ФП) розробка науково-методичних підходів до регулювання цих питань є актуальною.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання управління соціальною відповідальністю бізнесу були започатковані такими всесвітньо відомими науковцями як Bowen H. R. [1], Davis K. [2-4], Carroll A. B. [5-7]. В Україні проблеми управління корпоративною соціальною відповідальністю висвітлені у роботах А. М. Колота, Т. В. Калінеску, С. В. Мельника та інших. У фармацевції шляхи управління соціальною відповідальною діяльністю ФП розроблені у роботах

Котвицької А. А. [8], Книша Є. Г., Мнушко З. М., Толочка В. М. [9], Немченко А. С., Пономаренка М. С., Гудзенка О. П., Громова Б. П. та інших учених. Але, незважаючи на значний науковий внесок цих науковців, недостатньо опрацьованими залишаються аспекти узагальнення міжнародного досвіду регулювання соціально відповідальної діяльності сучасних ФП, що робить актуальним подальше опрацювання даної проблематики.

ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Як показав проведений аналіз, у наукових працях фахівців в основному досліджуються існуючі форми соціально відповідальної діяльності ФП, здійснюються спроби обґрунтувати методи та інструментарій управління соціальною відповідальністю. Але дотепер не розроблені залишаються методичні засади регулювання та управління соціальною відповідальністю суб'єктів фармацевтичної галузі у відповідності до міжнародних стандартів якості.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою дослідження є дослідження вимог міжнародних стандартів якості стосовно управління соціальною відповідальною діяльністю ФП. Для досягнення поставленої мети необхідним є визначення переліку тих міжнародних стандартів якості, які регулюють різні складові соціальної відповідальності фармацевтичного бізнесу (СВФБ). Об'єктом дослідження є вимоги міжнародних стандартів якості до формування системи СВФБ. Науковою новизною дослідження є проведене групування міжнародних стандартів якості за складовими СВФБ та аналіз стану впровадження цих стандартів на вітчизняних ФП.

ВИКЛАДЕННЯ ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

СВФБ – це здатність суб'єктів фармацевтичної галузі брати на себе зобов'язання фінансового, економічного, соціального і екологічного характеру за наслідки своєї діяльності перед всіма зацікавленими сторонами, яка реалізується через етичну поведінку з урахуванням інтересів і очікувань всіх стейкхолдерів при дотриманні чинного законодавства і міжнародних стандартів на принципах добровільності і взаємної вигоди. Отже, вивчення переліку та напрямків регулювання СВФБ міжнародними стандартами є важливим напрямком наших досліджень. Нами визначено перелік міжнародних стандартів [10], які стосуються різних аспектів регулювання та управління соціальною відповідальною діяльністю ФП (рис. 1), які згруповані за

такими складовими СВФБ як відповідальність перед пацієнтами та споживачами за своєчасне забезпечення ефективними, безпечними та доступними за ціною лікарськими засобами; відповідальність за екологічну безпеку перед місцевим співтовариством; відповідальність за нормотворчу діяльність та сприяння розвитку професійної та вищої освіти; відповідальність за розвиток ділової репутації та партнерських відносин перед бізнес-середовищем (постачальниками; інвесторами; бізнес-партнерами; податковими та фінансово-кредитними установами; конкурентами); відповідальність перед суб'єктами системи охорони здоров'я (перед лікувальними закладами, перед лікарями, фармацевтами та провізорами); відповідальність перед суспільством, суспільними організаціями та засобами масової інформації; відповідальність перед персоналом та профспілками за суспільно-трудова безпеку; відповідальність за фінансово-економічну безпеку перед акціонерами, власниками та партнерами, які реалізуються у вигляді внутрішньої та зовнішньої відповідальності з метою забезпечення сталого соціально-економічного розвитку фармацевтичної галузі. Слід зазначити, що при тому, що сучасні ФП в Україні активізували власну соціально відповідальну діяльність, впровадження міжнародних стандартів в цій сфері здійснюється повільними темпами. Результати аналізу частоти впровадження стандартів, які регламентують різні аспекти соціальної відповідальності, наведені на рис. 2. На рис. 2 зображений розподіл досліджених ФП України за частотою впровадження міжнародних стандартів, які регулюють певний напрямок соціально відповідальної діяльності.

Деталізацію розподілу досліджених промислових фармацевтичних підприємств України за наявністю сертифікатів впроваджених міжнародних стандартів наведено у таблиці.

Також нами проаналізована діяльність п'яти дистриб'юторських ФП (ТОВ «Артур-К», ТОВ «БадМ», СП «Оптіма-Фарм, ЛТД», ПТТП МП фірма «Едельвейс», Компанія «Дельта Медікел») та шість аптечних мереж (Мережа аптек «Мед Сервіс Груп», Мережа «Аптека низьких цін», Мережа аптек «Здоров'я», Мережа аптек «Леда», Мережа аптек «9-1-1», Мережа «Аптека доброго дня») стосовно наявності сертифікатів міжнародних стандартів якості у 2016 році. Всього проаналізовано 28 ФП, які є лідерами фармринку України.

З огляду на проведені дослідження питання побудови системи СВФБ згідно з вимогами міжнародних стандартів якості ще й досі є актуальним для суб'єктів фармацевтичної галузі України.

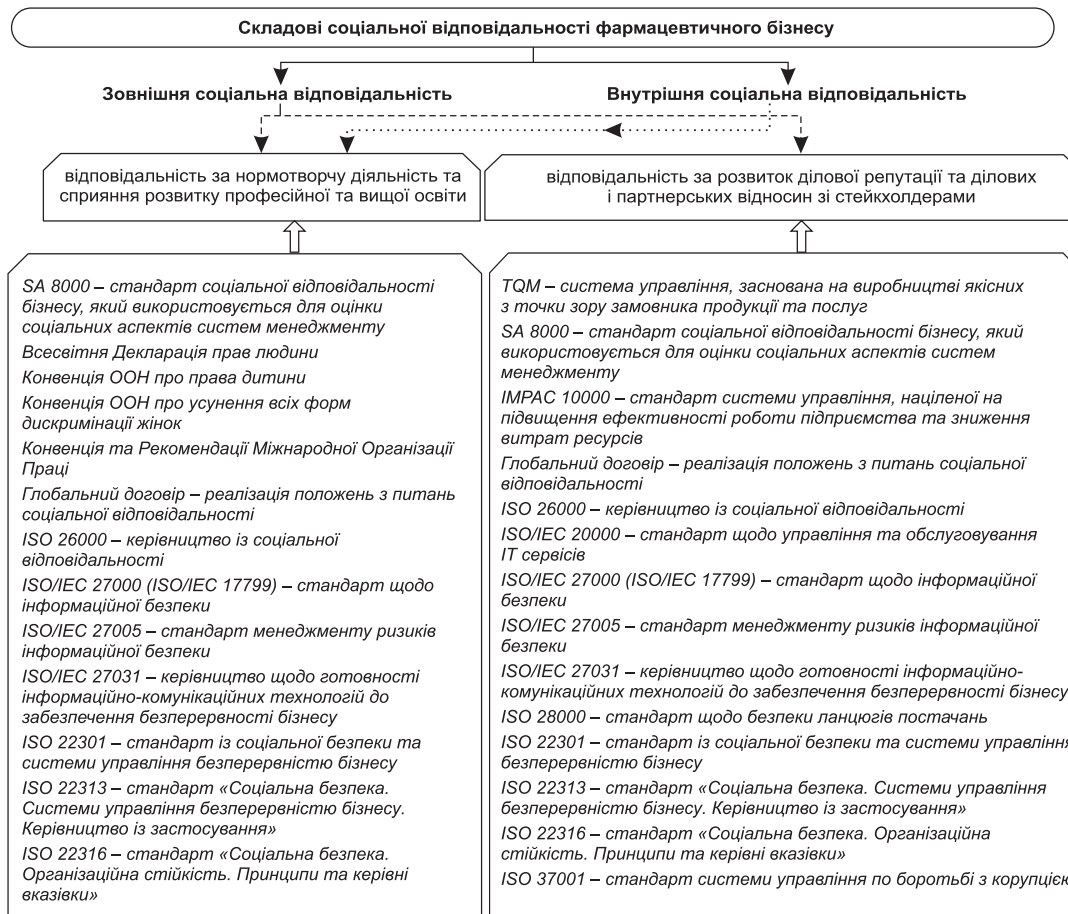
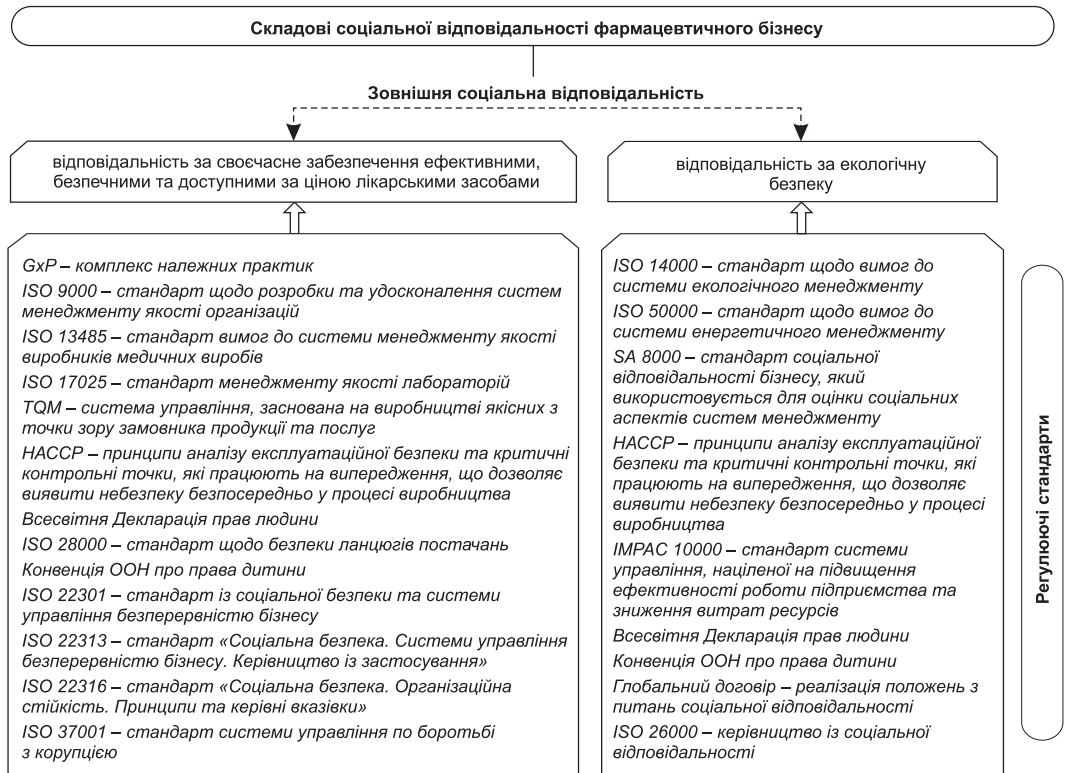

Рис. 1 Регулюючі стандарти за складовими СВФБ [власна розробка] (початок)

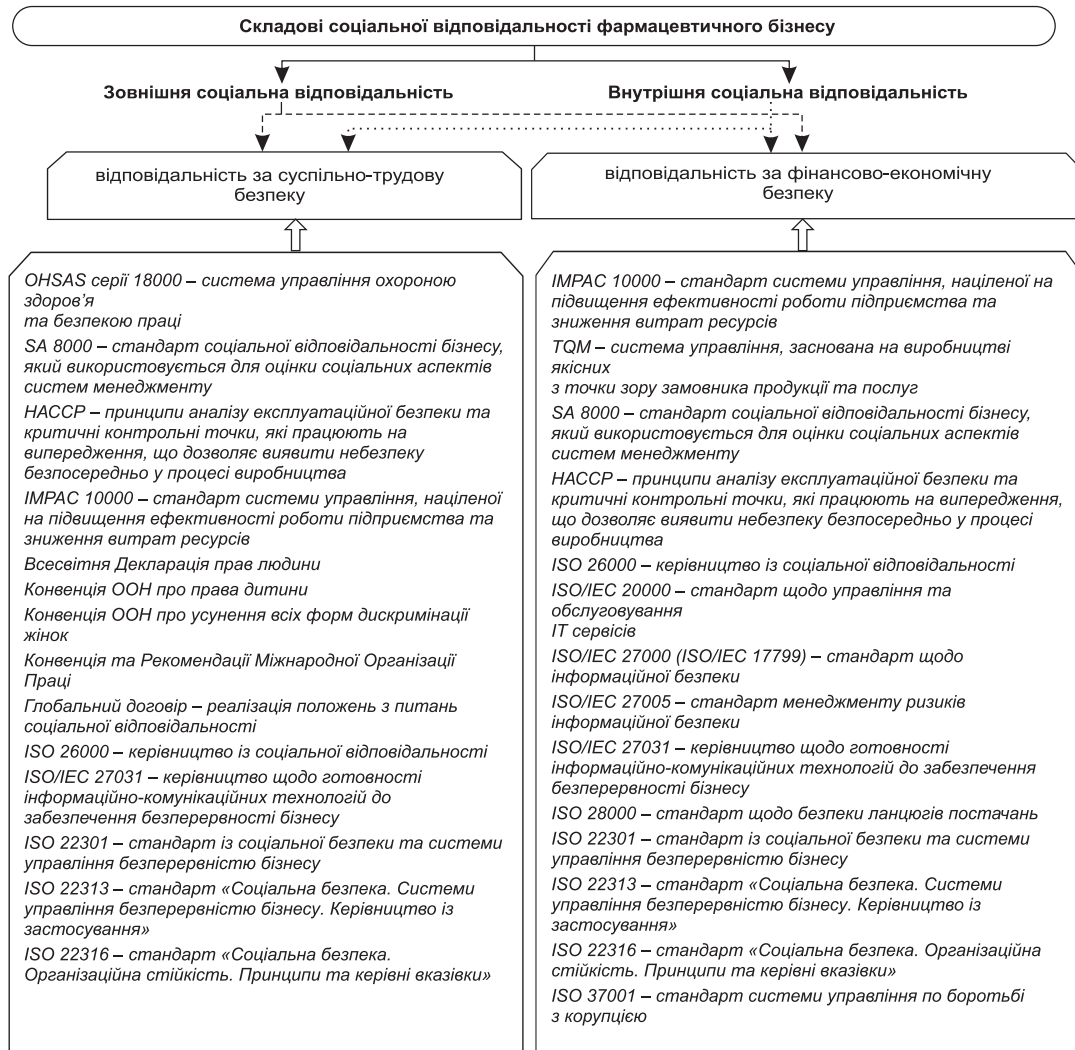

Рис. 1 Регулюючі стандарти за складовими СВФБ [власна розробка] (закінчення)

Рис. 2 Розподіл досліджених промислових фармацевтичних підприємств України, які впровадили міжнародні стандарти якості [власна розробка]

Таблиця

РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ НАЯВНОСТІ СЕРТИФІКАТІВ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ЯКОСТІ У ДОСЛІДЖУВАНИХ
ПРОМИСЛОВИХ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ У 2016-2018 РОКАХ

Фармацевтична компанія	Наявність сертифікату GxP	Наявність сертифікату ISO 9000	Наявність сертифікату ISO 13485	Наявність сертифікату ISO 17025	Впровадження системи TQM	Наявність сертифікату ISO 14000	Наявність сертифікату IMPAC 10000	Наявність сертифікату ISO 50000	Наявність сертифікату ISO 26000	Наявність сертифікату SA 8000	Наявність сертифікату OHSAS 18000	Участь у Глобальному договорі ООН з питань СВ
ПАТ «Фармак»	+	+	+	-	+	+	-	-	-	-	+	+
Корпорація «Артеріум»	+	+	-	-	+	+	-	-	-	+	-	+
ПАТ ННПЦ «Борщагівський ХФЗ»	+	+	-	+	-	+	+	+	-	+	+	-
ФФ «Дарниця»	+	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-
ТОВ «ФК «Здоров'я»	+	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-
ПАТ «Київський вітамінний завод»	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ТОВ «Мікрофарм»	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ТОВ «Тернофарм»	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ПрАТ «Лекхім-Харків»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ПАТ «Фармстандарт-Біолік»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Корпорація «Юрія-Фарм»	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ТОВ «Такіда Україна»	+	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-
ТОВ «Тева Україна»	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-
ПАТ «Монфарм»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ТОВ «НВФК «ЕІМ»	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ДП «Біофарма»	+	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-
ПАТ «Лубнифарм»	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Відсоток досліджених виробничих ФП за впровадженням міжнародних стандартів якості, %	71	53	18	6	29	29	6	6	6	12	12	12

Джерело: розроблено авторами на підставі вивчення інформації з офіційних сайтів компаній виробовж 2016-2018 років

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, можна зробити висновок, що в сучасних умовах жорсткої конкурентної боротьби за лояльність споживачів, а також намагання виходу вітчизняних ФП на зовнішній ринок дуже актуальним є впровадження на вітчизняних ФП міжнародних стандартів якості, які

стосуються соціальної відповідальності бізнесу. Подібна практика підвищує імідж вітчизняних ФП, сприяє укріпленню позитивної ділової репутації, що як результат приводить до зміцнення конкурентних позицій українських ФП як на вітчизняному, так і на міжнародному фармацевтичному ринку.

Конфлікт інтересів: відсутній.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

1. Bowen, H. R. *Social responsibilities of the businessman* / H. R. Bowen. – New York : Harper & Brothers, 1953.
2. Davis, K. *Understanding the social responsibility puzzle* / K. Davis // *Business Horizons*. – 1967. – Vol. 10, Issue 4. – P. 45–50. doi: 10.1016/0007–6813(67)90007–9
3. Davis, K. *The case for and against business assumption of social responsibilities* / K. Davis // *Academy of Management J.* – 1973. – Vol. 16, Issue 2. – P. 312–322. doi: 10.2307/255331
4. Davis, K. *Can business afford to ignore social responsibilities?* / K. Davis // *California Management Rev.* – 1960. – Vol. 2, Issue 3. – P. 70–76. doi: 10.2307/41166246
5. Carroll, A. B. *A three-dimensional conceptual model of corporate performance* / A. B. Carroll // *Academy of Management Rev.* – 1979. – Vol. 4, Issue 4. – P. 497–505. doi: 10.5465/amr.1979.4498296
6. Carroll, A. B. *The pyramid of corporate social responsibility : toward the moral management of organization stakeholders* / A. B. Carroll // *Business Horizons*. – 1991. – Vol. 34, Issue 4. – P. 39–48. doi: 10.1016/0007–6813(91)90005–g
7. Carroll, A. B. *Managing ethically with global stakeholders : A present and future challenge* / A. B. Carroll // *Academy of Management Executive*. – 2004. – Vol. 18, Issue 2. – P. 114–120. doi: 10.5465/ame.2004.13836269
8. Черкашина, А. В. *Дослідження сучасного стану соціальної відповідальності найбільших аптечних мереж міста Харкова* / А. В. Черкашина, А. А. Котвіцька // *Управління, економіка та забезпечення якості в фармації*. – 2014. – № 3. – С. 36–42.
9. Толочко, В. М. *Посилення соціальної відповідальності в діяльності аптечних закладів України* / В. М. Толочко, М. В. Зарічкова // *Соціальна фармація : стан, проблеми та перспективи : міжнар. наук.–практ. інтернет–конф.*, 17–20 бер. 2014 р. / ред. кол.: А. А. Котвіцька та ін. – Х. : НФаУ, 2014. – С. 128–132.
10. *Офіційний сайт Міжнародної організації зі стандартизації [Електронний ресурс]*. – Режим доступу : <https://www.iso.org/>

REFERENCES

1. Bowen, H. R. (1953), *Social responsibilities of the businessman*. New York: Harper & Brothers.
2. Davis, K. (1967). *Understanding the social responsibility puzzle*. *Business Horizons*, 10 (4), 45–50. doi: 10.1016/0007–6813(67)90007–9
3. Davis, K. (1973). *The Case for and Against Business Assumption of Social Responsibilities*. *Academy of Management Journal*, 16 (2), 312–322. doi: 10.2307/255331
4. Davis, K. (1960). *Can Business Afford to Ignore Social Responsibilities?* *California Management Review*, 2 (3), 70–76. doi: 10.2307/41166246
5. Carroll, A. B. (1979). *A Three-Dimensional Conceptual Model of Corporate Performance*. *Academy of Management Review*, 4 (4), 497–505. doi: 10.5465/amr.1979.4498296
6. Carroll, A. B. (1991). *The pyramid of corporate social responsibility: Toward the moral management of organizational stakeholders*. *Business Horizons*, 34 (4), 39–48. doi: 10.1016/0007–6813(91)90005–g
7. Carroll, A. B. (2004). *Managing ethically with global stakeholders: A present and future challenge*. *Academy of Management Executive*, 18 (2), 114–120. doi: 10.5465/ame.2004.13836269
8. Cherkashyna, A. V., Kotvitska A. A. (2014). *Upravlinnia, ekonomika ta zabezpechennia yakosti v farmatsii*, 3, 36–42.
9. Tolochko, V. M., Zarichkova, M. V. (2014). *Sotsialna farmatsiia: stan, problemy ta perspektyvy*. Kharkiv: NUPh, 128–132.
10. *Ofitsiynyi sait Mizhnarodnoi orhanizatsii zi standartyzatsii*. Available at: <https://www.iso.org/>

Адреса для листування:

61140, м. Харків, вул. О. Невського, 18.

Тел. (057) 771-81-47. E-mail: kaf.yep@nuph.edu.ua.

Національний фармацевтичний університет

Посиліка О. В. (ORCID – <http://orcid.org/0000-0003-4529-4332>)

Братішко Ю. С. (ORCID – <https://orcid.org/0000-0002-3831-8722>)

Надійшла до редакції 10.01.2018 р.